

Ковчин Н. А.

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

Формування цифрових та трансверсальних компетентностей в процесі навчання економіки старшокласників.

Відповідальний та складний етап розвитку нашого суспільства, стрімкі темпи сьогоденних глобальних трансформацій у світі, геополітиці, соціумі, економіці вимагають аналізу та осмислення необхідності оновлення шкільної економічної освіти. Сучасна шкільна економічна освіта має спиратись на нові освітні технології, враховувати соціальні запити суспільства, визначати вектори подальшого розвитку особистості учнів та майбутніх випускників. А також все більш актуальною сьогодні є орієнтація на динамічні процеси в Європейському освітньому та економічному просторі.

Дані проблеми важливі як для школярів, зокрема, старшокласників, так і дорослих.

Тривалий процес підготовки учнів до самостійного життя, самореалізації та самоствердження в професійному сенсі потребує системних, цілісних знань про світові процеси, зокрема, з економіки, а також потребує становлення особистості та формування основних психологічних якостей, важливих для успішного формування адаптаційних процесів в подальшому житті.

Ось чому сьогодні система освіти покликана досліджувати сучасні виклики суспільства, проблеми, що виникають, та готовність до їх вирішення. Цими факторами обумовлюється необхідність реформування та оновлення сучасного змісту освіти, а також розроблення інноваційних методів, підходів до формування особистості учня та їх адаптаційних можливостей.

Отже, глобальні системні зміни трансформуючого характеру в суспільстві, докільлі не можуть не впливати на розвиток, діяльність, активність сучасної особистості школярів. Зважаючи на ці процеси, у сучасної особистості

виникає необхідність адаптуватись до трансформаційних змін і таким чином успішно планувати власну життєву діяльність, самоудосконалення, самореалізацію. Відсутність вчасної адаптації може провокувати прояв у особистості когнітивний дисонанс, психологічну дисгармонію.

Сьогодні у глобальному світі реальний шанс на успіх дає ефективна реалізація загального потенціалу. Саме особистість як носій інтелекту, знань, умінь, досвіду, соціальної мобільності, здатності до адаптації виступає головною складовою ментального національного багатства кожної країни та головним ресурсом соціально-економічного розвитку [4].

Економічна шкільна освіта як інтегративна, світоглядна компонента загальної шкільної освіти розширює адаптаційні можливості особистості старшокласників. Знання економічних законів, сучасних особливостей розвитку економіки в суспільстві дає можливість учням об'єктивно оцінювати глобальні процеси, аналізувати, критично мислити, формувати власну життєву позицію, ефективно адаптуватись в сучасному суспільстві [3].

Концепція «Нова українська школа» (схвалена урядом у грудні 2016 року) – це стратегія реформування середньої освіти до 2029 року. Метою Концепції є забезпечення проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти з урахуванням досвіду провідних країн світу [2]. Зокрема, передбачається розробка нових стандартів змісту освіти, що ґрунтуватимуться на компетентнісному та особистісно-орієнтованому підході до навчання, а новий зміст освіти має бути заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації у суспільстві.

Нова українська школа має сформувати в учня десять ключових компетентностей, серед яких виокремлена інформаційно-цифрова компетентність, яку Європейський парламент та Рада Європейського Союзу ще у 2006 році назвали ключовою складовою для навчання людини упродовж усього життя. Згідно з цим, цифрова компетентність передбачає впевнене та критичне використання доступних технологій інформаційного суспільства для повсякденного спілкування, роботи та відпочинку [2].

У час, коли людина стає в залежності від технології, виникає необхідність грамотно збалансувати частку залежності від допоміжних і основних інструментів інформаційного прогресу, що може забезпечити саме інформаційно-цифрова компетентність, яка представляє собою більш широке розуміння про знання й навички. Додаються соціальні й емоційні аспекти щодо використання й розуміння цифрових засобів і технологій. Отже, для повноцінної й ефективної комунікації у XXI ст. особистість повинна володіти інформаційно-цифровою компетентністю, яка дає змогу мінімізувати ризик інформаційного тиску або витоку інформації.

Проблему компетентнісного підходу систематично у своїх дослідженнях розробляють В. Биков, А. Гуржій, Н. Морзе, О. Овчарук, О. Пометун, О. Спирін та ін. А. Хуторської, С. Шишов та ін. розглядають компетентність як особистісну характеристику, сукупність інтеріоризованих мобільних знань, умінь, навичок і гнучкого мислення, а компетенції – як заздалегідь задані вимоги до освітньої підготовки випускника, одиниці навчальної програми, що становлять анатомію компетентності [7]. Питанням розвитку інформаційної компетентності присвячені праці В. Бикова, М. Голованя, М. Жалдака, Л. Петухової, Н. Сороко, О. Спіріна.

Сутність поняття цифрової компетентності проаналізована у працях таких зарубіжних учених, як В. Браздейкіс, Дж. Равен, Л. Салганік, Д. Рікен та ін.

Під поняттям «компетентісний підхід в освіті» розуміється спрямованість освітнього процесу на формування й розвиток компетентностей особистості. Результатом такого процесу повинно бути формування загальної компетентності людини, яка є інтегрованою характеристикою особистості [5]. За проектом Тюнінг Європейської Комісії, «компетентність/компетентності (competence, competency/competences, competencies) — динамічна комбінація знань, розуміння, умінь, цінностей, інших особистих якостей, що описують результати навчання за освітньою/навчальною програмою. Компетентності покладені у основу кваліфікації випускника» [1, с.32].

Загальноприйнятим є поділ компетентностей на дві групи: предметно-спеціальні (фахові) (subject specific competences) компетентності, що визначають профіль освітньої програми та кваліфікацію випускника та загальні (ключові) компетентності (generic competences, transferable skills, soft competences, transversal competencies), що мають універсальний, не прив'язаний до предметної області характер, проте мають бути збалансованими із спеціальними компетентностями при розробленні освітніх програм і їх формування обов'язково має бути заплановано [6].

Трансверсальні компетентності забезпечують «трансфер навчання», тобто перенос набутих знань, навичок і мета-когнітивних здібностей особистості на вирішення ситуацій реального життя. Формування трансверсальних компетентностей також сприяє розвитку предметних компетентностей та орієнтує студентів на навчання протягом життя.

Відповідно до доповіді ЮНЕСКО, визначені трансверсальні компетентності в таких сферах: критичне і інноваційне мислення: креативність, підприємництво, винахідливість, навички застосування знань, рефлексивне мислення, обґрунтоване прийняття рішень; інтер-персональні навички: презентаційні та комунікаційні навички, лідерство, організаційні навички, робота в команді, співпраця, ініціатива, комунікабельність, колегіальність; інтра-персональні навички: самодисципліна, ентузіазм, наполегливість, мотивація, співпереживання (емпатія), чесність, цілеспрямованість; глобальне громадянство: поінформованість, толерантність, відкритість, повага до різноманітності, міжкультурне розуміння, здатність залагоджувати конфлікти, громадянська / політична участь, повага до навколишнього середовища.

Отже, навчання шкільної економіки, зокрема в старших класах, неможлива без формування інформаційно-цифрової компетентності учня в зв'язку з особливостями сучасного інформаційного потоку в світі, дана компетентність забезпечує швидкість і ефективність навчання економіки.

А трансверсальні компетентності також забезпечують ефективність навчання в цілому, так і, зокрема, так як забезпечують перенос набутих знань, навичок на вирішення проблем у сучасних процесах життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Національний освітній глосарій: вища освіта / 2-е вид., перероб. і доп. / авт.-уклад. : В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / За ред. В.Г.Кременя.– К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014.– 100 с.
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczyia.pdf>
3. Ковчин Н. А. Економічна шкільна освіта як фактор сприяння адаптації особистості учня в сучасному соціумі [Електронний ресурс] / Н. А. Ковчин // Освіта і суспільство : електронний збірник наукових праць Прешовського університету в м. Прешові (Словакія). – Електронні дані. – Режим доступу: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova10>
4. Паламарчук Л. Соціокультурна складова змісту шкільних курсів географії: теорія і практика. : ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, 2011. - 412 с.
5. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія/за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 412 с.
6. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт.: В.М. Захарченко, В.І. Луговий, Ю.М. Рашкевич, Ж.В. Таланова / За ред. В.Г. Кременя. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 120 с.
7. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.